

การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี*

PEOPLE PERCEPTION TOWARDS POLITICAL PARTIES AT BANG PHAE DISTRICT IN RATCHABURI PROVINCE

สกนธ์ เปาทุย, พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม, สมชาย ชูเมือง

Sakon Paotuy, Phramaha Phaiphatphong Thitadhammo, Somchai Chumuang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College

Corresponding Author E-mail : sakon2519@ratchaburipao.go.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมือง 3) เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน 3. การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี 1) ฉันทะ (มีความรักในสิ่งที่ทำ) พรรคการเมืองที่แสดงออกถึงความรักและห่วงใยในถิ่นกำเนิด ความเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรม 2) วิริยะ (ความพากเพียร ไม่ย่อท้อ) พรรคการเมืองที่มุ่งมั่นตั้งใจจริง อดทน และไม่ทอดทิ้งต่ออุปสรรคในการแก้ปัญหา 3) จิตตะ (มีความเอาใจใส่จดจ่อในสิ่งที่ทำ) พรรคการเมืองที่ให้ความสำคัญกับการรับฟังปัญหา ทำความเข้าใจความต้องการที่หลากหลายพิจารณาถึงผลกระทบอย่างรอบคอบ แสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ความตั้งใจในการพัฒนาพื้นที่ 4) วิมังสา (ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวนไตร่ตรอง พิจารณา) พรรคการเมืองที่มีการติดตามตรวจสอบนโยบาย ผลงาน และการทุจริตของพรรคการเมือง และเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นำมาวิเคราะห์ถึงผลดีผลเสียและพิจารณาดำเนินการแก้ไข

คำสำคัญ : หลักอิทธิบาท 4; การรับรู้ของประชาชน; บทบาทพรรคการเมือง

Abstract

This research article aims to 1) To study the level of public awareness of the role of political parties in Bang Phae District, Ratchaburi Province. 2) To study the relationship between the Four Bases of Power and people perception towards political parties at Bang Phae District in Ratchaburi Province. 3) To present the application of the Four Bases of Power to promote public awareness of the role of political parties in Bang Phae District, Ratchaburi Province.

The research findings revealed the following: 1. The overall level of public perception of the role of political parties in Bang Phae District, Ratchaburi Province, was high. When considered in individual aspects, all aspects were at a high level. Furthermore, the overall level of public perception of the role of political parties in Bang Phae District, Ratchaburi Province, based on the Four Noble Truths (Iddhipada 4), was also high. 2. The analysis of the relationship between the Four Noble Truths (Iddhipada 4) and public perception of the role of political parties in Bang Phae District, Ratchaburi Province, showed a moderate positive correlation, statistically significant at the 0.01 level, thus accepting the hypothesis. 3. The application of the Four Noble Truths (Iddhipada 4) to promote public perception of the role of political parties in Bang Phae District, Ratchaburi Province, included: 1) Chanda (love for what one does): Political parties that demonstrate love and pride in their birthplace, understanding the way of life and culture; 2) Viriya (diligence, perseverance): Political parties that are truly committed, patient, and do not give up in the face of obstacles in solving problems; 3) Jitta (attentiveness, focus on what one does): Political parties that prioritize listening to problems, understanding diverse needs, and carefully considering the impact. This demonstrates attentiveness and dedication to area development. 4) Vimangsa (Working diligently without abandoning the task; constantly monitoring, reviewing, reflecting, and considering): A political party that monitors its policies, performance, and corruption, and is open to listening to the opinions of the public and stakeholders, analyzing the advantages and disadvantages, and considering corrective actions.

Keywords : the four principles of influence; people perception; political parties

บทนำ

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้เปลี่ยนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีกลไกสำคัญอย่างหนึ่งคือพรรคการเมือง ซึ่งมีบทบาทเป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐ ทำหน้าที่คัดสรรและนำเสนอผู้แทนของประชาชนเข้าสู่สภา รวมทั้งเป็นผู้กำหนดนโยบายและตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร ในบริบทการเมืองไทยพรรคการเมืองก่อตั้งขึ้นเพื่อมุ่งเข้าสู่อำนาจรัฐ หรือสนับสนุนบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ใดกลุ่มหนึ่ง ส่งผลให้มีลักษณะเป็น “พรรคเฉพาะกิจ” มากกว่าจะเป็น “สถาบันการเมือง” ที่มีความมั่นคงและยั่งยืน (สุชาติ เศรษฐมาลินี, 2563) สิ่งนี้ทำให้ระบบพรรคการเมืองไทยไม่สามารถพัฒนาไปสู่ “พรรคมวลชน” (Mass Party) ที่มีฐานสมาชิกกว้างขวางและมีความเข้มแข็ง

พรรคการเมืองในประเทศไทยยังขาดความสามารถในการรวบรวมและสะท้อนความต้องการของประชาชนทำให้ไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นได้อย่างกว้างขวางทั้งในด้านอุดมการณ์ นโยบาย และบุคลากรทางการเมือง (ธนพันธ์ โล่ประกอบทรัพย์, 2564) ประชาชนจำนวนไม่น้อยยังมีการรับรู้ที่จำกัดและบางครั้งคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับบทบาทของพรรคการเมือง โดยมักมองว่าพรรคเป็นเพียงกลุ่มผลประโยชน์ที่แสวงหาอำนาจมากกว่าการเป็นผู้แทนที่มุ่งทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2562) ทำให้ประชาชนขาดทางเลือกที่หลากหลายและอาจไม่ได้รับการสะท้อนความต้องการอย่างแท้จริง

การวิจัยครั้งนี้มีพื้นฐานแนวคิดหลักคือ “การรับรู้” (Perception) ซึ่งเป็นกระบวนการที่บุคคลได้รับข้อมูลจากสิ่งเร้าผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 แล้วนำไปตีความตามประสบการณ์ ความรู้ และอารมณ์ของตน การรับรู้จึงมีอิทธิพลต่อทัศนคติ (Attitude) แรงจูงใจ (Motivation) และพฤติกรรม (Behavior) ที่แสดงออกทั้งแบบเปิดเผยและซ่อนเร้น (สุพานี สฤกษ์วานิช, 2552) ในทางการเมือง การรับรู้ของประชาชนต่อพรรคการเมืองมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง ซึ่งรวมถึงการไปใช้สิทธิเลือกตั้งซึ่งถือเป็นสิทธิและหน้าที่ขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย (อานนท์ ศักดิ์วีระวิทย์ และคณะ, 2559) นอกจากนี้ การวิจัยยังประยุกต์ใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา “อิทธิบาท 4” ได้แก่ ฉันทะ (ความพอใจรักในสิ่งที่ทำ) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) จิตตะ (ความตั้งใจจดจ่อ) และ วิมังสา (การใคร่ครวญตรวจสอบ) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์และออกแบบแนวทางการส่งเสริมการรับรู้ของประชาชน หลักอิทธิบาท 4 สามารถใช้เสริมสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีคุณธรรมอันจะนำไปสู่การสร้าง “พลเมืองตื่นรู้” ที่มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ

จากสภาพการเมืองไทยที่ระบบพรรคการเมืองยังไม่สามารถสร้างความเชื่อมโยงและความไว้วางใจจากประชาชนได้อย่างเต็มที่ที่ประกอบกับบริบทของอำเภอบางแพที่เพิ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางการเมืองจากการเลือกตั้งปี 2566 ทำให้เห็นศักยภาพในการยกระดับการมีส่วนร่วมและการรับรู้ทางการเมืองของประชาชน การศึกษาในครั้งนี้จึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้และทัศนคติของประชาชนต่อบทบาทของพรรคการเมืองในระดับท้องถิ่น หากประชาชนมีการรับรู้และทัศนคติใหม่ ๆ ต่อพรรคการเมือง การ

เปลี่ยนแปลงนี้ยังเปิดพื้นที่ให้เกิดการแข่งขันทางการเมืองที่สร้างสรรค์มากขึ้นและนำไปสู่การเสริมสร้างประชาธิปไตยที่มีพลวัตและยั่งยืน การวิจัยนี้อาจช่วยเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างการรับรู้เชิงบวกต่อพรรคการเมือง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาระบบประชาธิปไตยทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาในลักษณะการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรกลุ่มตัวอย่างอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี จำนวน 396 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยแบ่งเป็นกลุ่มจำนวน 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มที่ 2 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านรัฐศาสตร์ กลุ่มที่ 3 นักการเมืองท้องถิ่นและผู้ปกครองท้องถิ่น และกลุ่มที่ 4 ผู้นำชุมชน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่า F-test โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และในส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีการศึกษาาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปวช. มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ธุรกิจส่วนตัว

ระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี พบว่า ระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย 1) ด้านบทบาทพรรคการเมือง 2) ด้านนโยบายพรรค และ 3) ด้านบุคลากรของพรรคการเมือง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านนโยบายพรรคการเมือง อยู่ในระดับมาก เป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ ด้านบทบาทพรรคการเมือง และด้านบุคลากรของพรรคการเมือง อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี พบว่าระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลักฉันทะ มีความรักในสิ่งที่ทำ อยู่ในระดับมาก เป็นลำดับแรก รองลงมา ได้แก่ หลักวิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง หลักจิตตะ มีความเอาใจใส่จดจ่อในสิ่งที่ทำ อยู่ในระดับมาก และหลักวิริยะ มีความพากเพียร ไม่ย่อท้อ อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ตามลำดับ

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี พบว่า สมมุติฐาน หลักอิทธิบาท 4 หลักฉันทะ มีความรักในสิ่งที่ทำ หลักวิริยะ มีความพากเพียร ไม่ย่อท้อ หลักจิตตะ มีความเอาใจใส่จดจ่อในสิ่งที่ทำ หลักวิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ผลทดสอบสมมุติฐานมีความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงตามลำดับผลการดังนี้ 1) หลักฉันทะ 2) หลักอิทธิบาท 3) หลักวิมังสา 4) หลักจิตตะ และ 5) หลักวิริยะ อธิบายความแปรปรวนหรือทำนายความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

3. การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี พบว่า การนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ฉันทะ มีความรักในสิ่งที่ทำ พรรคการเมืองที่แสดงออกถึงความรัก ความผูกพัน ความเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรม และปัญหาของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง พร้อมทั้งจะพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบางแพ รวมถึงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและส่งเสริมเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จะได้รับการสนับสนุนและความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ การทำงานการเมืองที่ปราศจากใจรักและไม่ใส่ใจต่อปัญหาที่แท้จริงของประชาชน ย่อมนำมาซึ่งความเฉื่อยชาและไม่ได้รับการยอมรับในที่สุด นอกจากนี้ สมาชิกพรรคการเมืองควรมีความรักและห่วงใยในถิ่นเกิด ไม่หลงเชื่อนโยบายที่ไม่เป็นจริง และมีความพอใจหรือสนใจในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม

2. วิริยะ มีความพากเพียร ไม่ย่อท้อ พรการการเมืองที่มุ่งมั่น ตั้งใจจริง อดทน และไม่ทอดย้อต่ออุปสรรค ในการแก้ไขปัญหาและผลักดันนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง จะสร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน การทำงานอย่างสม่ำเสมอและลงมือปฏิบัติจริง รวมถึงการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาพัฒนาพื้นที่ตนเอง เป็นการแสดงออกถึงความพากเพียร นอกจากนี้ สมาชิกพรรคควรมีความขยันขันแข็งในการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์และสร้างชื่อเสียงให้กับพรรค การผลักดันโครงการต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงเป็นเครื่องพิสูจน์ถึงความวิริยะของพรรคการเมือง

3. จิตตะ มีความเอาใจใส่จดจ่อในสิ่งที่ทำ พรรคการเมืองที่ให้ความสำคัญกับการรับฟังปัญหาทำความเข้าใจความต้องการที่หลากหลาย พิจารณาผลกระทบของนโยบายอย่างรอบคอบ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด รวมถึงการลงพื้นที่สม่ำเสมอและการสื่อสารกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่และความตั้งใจจริงในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น การที่สมาชิกพรรคในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจในบริบทของชุมชนและสามารถถ่ายทอดข้อมูลเหล่านี้ให้พรรคได้รับทราบ ก็เป็นส่วนหนึ่งของจิตตะในการทำงานเพื่อพัฒนาพื้นที่ นอกจากนี้ ประชาชนเองก็ให้ความสำคัญและติดตามการดำเนินงานของพรรคการเมืองที่ตนเองสนับสนุนอย่างใจจดใจจ่อ

4. วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา พรรคการเมืองควรมีการคิดวิเคราะห์ถึงผลดีผลเสีย เปิดใจรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีกลไกในการตรวจสอบการทำงานของตนเองอย่างโปร่งใส พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาด และประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ การทำงานโดยไม่เคยทบทวนตนเอง หรือละเลยเสียงสะท้อนจากประชาชนย่อมนำไปสู่ความผิดพลาดและการไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาย่างตรงจุด นอกจากนี้ ประชาชนเองก็มีบทบาทในการติดตาม ตรวจสอบ นโยบาย ผลงาน และการทุจริตของพรรคการเมือง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี มีประเด็นอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกันทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านนโยบายพรรคการเมือง 2) ด้านบทบาทพรรคการเมือง และ 3) ด้านบุคลากรของพรรคการเมือง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย 1) ด้านบทบาทพรรคการเมือง ได้แก่ ควรเน้นประโยชน์สุขประชาชนและหลักศีลธรรมเป็นหลัก มีหน้าที่ประสานงานส่วนกลาง รับฟังและแก้ไขปัญหาประชาชน ควรเป็นตัวแทนที่แท้จริง พัฒนาต่อเนื่อง ไม่ใช่แค่ช่วง

เลือกตั้ง ต้องมีความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นการประสานงาน และนำปัญหาประชาชนไปสู่การแก้ไข 2) ด้านนโยบายพรรคการเมือง ได้แก่ ควรตั้งอยู่บนหลักเมตตา ความยั่งยืน ไม่เน้นผลประโยชน์ ต้องครอบคลุมความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านทุกกลุ่ม ควรตอบโจทย์ปัญหาท้องถิ่น โดยเฉพาะเกษตรและเศรษฐกิจฐานราก ต้องมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ควรคำนึงถึงวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก และ 3) ด้านบุคลากรของพรรคการเมือง ได้แก่ ควรเป็นผู้มีศีลธรรม เมตตา เสียสละ และเป็นแบบอย่างที่ดี ต้องมีความรู้ความสามารถ และมีจริยธรรมในการทำงาน การให้ความสำคัญกับบุคลากรในระดับพื้นที่จะส่งผลดี ควรมีความสามารถในการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนเข้าถึงง่าย และต้องเป็นผู้ที่เข้าใจพื้นที่ มีความซื่อสัตย์ และเป็นที่ยอมรับได้ จึงทำให้ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ประชาชนในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี มีการรับรู้บทบาทพรรคการเมืองระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ คุณากร วรโชคอำพล (2561) ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของประชาชนชาวจังหวัดภูเก็ตที่มีต่อพรรคพลังประชารัฐ : ศึกษาห้วงเวลา ปี พ.ศ.2563” ผลการวิจัยพบว่า ระดับทัศนคติของประชาชนชาวจังหวัดภูเก็ตมีต่อพรรคพลังประชารัฐโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ระดับทัศนคติด้านบุคลากรของพรรค และด้านการบริหารประเทศ อยู่ในระดับมาก และระดับทัศนคติด้านนโยบาย และด้านการสื่อสารอยู่ในระดับปานกลาง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

หลักอิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ทั้งในภาพรวม และแต่ละด้านในเชิงบวกทุกด้าน กล่าวคือ หากประชาชนในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี มีหลักอิทธิบาท 4 ในระดับมาก ก็จะมีการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองมากขึ้นตามไปด้วย รวมทั้งองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ 1) ฉันทะ มีความรักในสิ่งที่ทำ 2) วิริยะ มีความพากเพียรไม่ย่อท้อ 3) จิตตะ มีความเอาใจใส่จดจ่อในสิ่งที่ทำ และ 4) วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้งคอยตรวจสอบทบทวน ไตร่ตรองพิจารณา ล้วนมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพด้วยเช่นกัน อาจกล่าวได้ว่า ประชาชนในอำเภอบางแพเป็นกลุ่มคนที่อาจจะไม่ได้รับข่าวสารทางด้านการเมืองการเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองได้ทั้งหมด และอาจจะต้องการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อการรับรู้จากภาครัฐ ดังนั้น จึงต้องหาวิธีการ หรือหนทางสู่ความสำเร็จ โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเป็นแนวทางที่จะทำให้ตนมีการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทของพรรคการเมืองและข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ผดุง วรรณทอง และคณะ (2561) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านฉันทะ มีความพอใจในหน้าที่รับผิดชอบและปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความสามารถ กระตือรือร้นพร้อมที่จะให้มีการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ 2) ด้านวิริยะ มีความตื่นตัวพร้อมที่จะพัฒนาการทำงานอยู่ตลอดเวลา ผึกฝนพยายามพัฒนาตนเองให้เกิดความชำนาญในหน้าที่ด้วยการเรียนรู้เพิ่มเติม ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับงานที่ตนเองปฏิบัติอย่างเต็มศักยภาพ 3) ด้านจิตตะ มีระบบที่ตรวจสอบให้บุคลากรมีการเอาใจใส่ในการพัฒนาตนเองอยู่

เสมอ หมั่นตรวจสอบหาข้อบกพร่องของตนเองเพื่อพัฒนางานของตนเอง ฝึกฝนตนเองให้มีความรู้พร้อมสนับสนุนการทำงาน ศึกษาหาความรู้เพื่อนำมาพัฒนาและ 4) ด้านวิม้งสา พัฒนาบุคลากรด้วยการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานให้มีการพัฒนาดีขึ้น ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เพิ่มเติม พัฒนาบุคลากรให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอดทนต่อปัญหา

3. การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

พรรคการเมืองในอำเภอบางแพจะได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากประชาชนอย่างแท้จริง หากนำมโนทัศน์หลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน ฉันทะ เริ่มต้นจากการแสดงออกถึงความรัก ความผูกพัน และความเข้าใจในวิถีชีวิตของคนบางแพอย่างลึกซึ้ง พร้อมทั้งจะพัฒนาคุณภาพชีวิต อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และส่งเสริมเอกลักษณ์ท้องถิ่นด้วยใจจริง วิริยะ แสดงความมุ่งมั่น ตั้งใจจริง อดทน และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการแก้ไขปัญหา และผลักดันนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ และลงมือปฏิบัติจริง จิตตะ ให้ความสำคัญกับการรับฟังปัญหาทำความเข้าใจความต้องการที่หลากหลาย พิจารณาผลกระทบของนโยบายอย่างรอบด้าน ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด รวมถึงการสื่อสารกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอและวิม้งสา มีการคิดวิเคราะห์ผลดีผลเสีย เปิดใจรับฟังความคิดเห็น มีกลไกตรวจสอบการทำงานที่โปร่งใส พร้อมปรับปรุงแก้ไข และประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอการทำงานที่สอดคล้องกับหลักอิทธิบาท 4 จะสร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในขณะเดียวกัน ประชาชนเองก็มีบทบาทสำคัญในการติดตามตรวจสอบการทำงานของพรรคการเมืองซึ่งสอดคล้องกับกับงานวิจัยของเพชรแพรวพราว รามโกมุท และคณะ (2567) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกและผู้บริหารองค์การบริหาร ส่วนตำบลของประชาชนในอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาตำบลและผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนใน อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ในการตัดสินใจ หลักฉันทะ ทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักรู้ในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้มีความเต็มใจและพร้อมใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หลักวิริยะ กระตุ้นให้ประชาชนตั้งใจเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติและผลงานที่ดีจากการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมา นำมาเป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจ หลักจิตตะ ช่วยให้ประชาชนใส่ใจศึกษาและพิจารณานโยบายที่นักการเมืองท้องถิ่นเสนอนโยบายเหล่านั้น มีความสำคัญและช่วยพัฒนาท้องถิ่นได้จริงหรือไม่ และหลักวิม้งสา ช่วยให้ประชาชนตรวจสอบและติดตามผลงานของผู้สมัคร ทั้งก่อนและหลังการเลือกตั้งอย่างเป็นกลางและเป็นธรรม นำไปสู่การตัดสินใจที่มีคุณภาพและส่งเสริมการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างมีความรับผิดชอบ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้การวิจัย จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย

1) ด้านนโยบายพรรคการเมือง

การที่พรรคการเมืองมีนโยบายพรรคการเมืองที่ชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชน และประเทศโดยที่นโยบายพรรคการเมืองควรที่จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ไม่เอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมืองของตนเองหรือนายทุนที่มีอำนาจและอิทธิพลในสังคม

2) ด้านบทบาทพรรคการเมือง

ในด้านการบริหารพรรคการเมืองนั้นควรมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และต้องยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย รักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน โดยที่พรรคการเมืองนั้นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในการจัดกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมืองนั้นต้องมีความสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อ

ประชาชนพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ นั้นต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของการปฏิบัติงานให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับรู้และรับทราบอย่างทั่วถึง

๓) ด้านบุคลากรของพรรคการเมือง

บุคลากรในพรรคการเมืองต้องมีตำแหน่งทางการบริหารพรรคการเมืองที่เหมาะสมเพื่อที่จะได้ทราบถึงหน้าที่ที่ตนเองต้องปฏิบัติ จะได้ปฏิบัติงานอย่างถูกต้องและเที่ยงธรรม และจะต้องมีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ทางการเมือง เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้งที่ โดยที่หัวหน้าพรรคการเมืองต้องมีภาวะผู้นำ มีทักษะในการสื่อสาร มีวิสัยทัศน์ กล้าคิด กล้าทำ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สมาชิกพรรคการเมืองและประชาชนในพื้นที่ และผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือสมาชิกภายในพรรคการเมืองต้องมีอุดมการณ์ทางการเมือง เพื่อให้สำนึกถึงการทำให้ผลประโยชน์ของประชาชนไม่ให้เกิดการทุจริตเกิดขึ้น และต้องเข้าถึงประชาชนเพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนเป็นอย่างดีการเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะเข้ามาทำให้การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างดีซึ่งหลักธรรมที่กล่าวมานี้คือหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมะในพระพุทธศาสนา ที่อันประกอบด้วยหลักการปฏิบัติตามหลักธรรม ดังนี้

1) ฉันทะ มีความรักในสิ่งที่ทำ

ในการบริหารพรรคการเมืองนั้นต้องบริหารด้วยความโปร่งใส เป็นประชาธิปไตยโดยนโยบายที่พรรคการเมืองนั้น ๆ การจัดตั้งขึ้นต้องมีความพอใจของประชาชนเป็นหลักไม่ยึดต่อพรรคการเมืองนั้น ๆ เป็นหลักนอกเหนือจากการบริหารพรรคการเมืองด้วยความโปร่งใสและยึดหลักประชาธิปไตยดังที่โครงสร้างระบุไว้แล้ว ในบริบทของพรรคการเมืองยังรวมถึงความมุ่งมั่นและความปรารถนาอย่างแท้จริงที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาและพัฒนาอำเภอบางแพและประเทศชาติโดยรวม

2) วิริยะ มีความพากเพียร ไม่ย่อท้อ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในพรรคการเมืองและการติดตามนโยบายและผู้สมัครเป็นสิ่งสำคัญสำหรับพรรคการเมืองยังหมายถึงความพยายามอย่างต่อเนื่องในการสื่อสารและสร้างความเข้าใจกับประชาชน พรรคการเมืองต้องไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการเข้าถึงประชาชนในทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นการอธิบายนโยบายให้เข้าใจง่าย การรับฟังความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ

3) จิตตะ มีความเอาใจใส่จดจ่อในสิ่งที่ทำ

การสนใจกิจกรรมทางการเมือง การไตร่ตรองนโยบายและการพิจารณาคุณสมบัติผู้สมัครอย่างจริงจังของประชาชนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการมี "จิตตะ" การให้ความสำคัญกับการรับฟังและทำความเข้าใจปัญหาของประชาชนในอำเภอบางแพอย่างแท้จริง พรรคการเมืองต้องไม่มองประชาชนเป็นเพียงฐานเสียงแต่ต้องใส่ใจในทุกรายละเอียดของความต้องการและความเดือดร้อน การนำเสนอนโยบายที่มาจากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาในพื้นที่อย่างลึกซึ้ง

4) วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา

การติดตามการบริหารพรรค การปฏิบัติตามนโยบาย และคุณสมบัติของผู้นำเป็นกลไกการตรวจสอบที่สำคัญ พรรคการเมืองยังหมายถึงความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบและมีความโปร่งใสในการดำเนินงานทุกขั้นตอน พรรคการเมืองต้องเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ การใช้ย้งงบประมาณ และความคืบหน้าในการดำเนินงานตามนโยบายที่ได้สัญญาไว้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดแนวทางเพื่อส่งเสริมให้ประชาชน มีความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับการรับรู้บทบาทพรรคการเมือง โดยเฉพาะประเด็นด้านบุคลากรของพรรคการเมืองให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถยกระดับการรับรู้บทบาทพรรคการเมืองในภาพรวมให้มากยิ่งขึ้นต่อไป

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายหรือมาตรการเพื่อขับเคลื่อนให้ประชาชนทุกกลุ่ม การรับรู้บทบาทพรรคการเมือง และนโยบายพรรคการเมืองตลอดจนยึดรูปแบบประเพณีนิยม ซึ่งใช้ผู้นำชุมชนเป็นกลไกในการ ส่งเสริมให้ประชาชนมีการรับรู้บทบาทพรรคการเมืองให้มากยิ่งขึ้น

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดมาตรการหรือรูปแบบในการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้เพื่อ ส่งเสริมการรับรู้บทบาทพรรคการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีการรับรู้บทบาทพรรคการเมืองให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีกิจกรรมหรือเวทีสัมมนา เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ และความเข้าใจเรื่องการรับรู้บทบาทพรรคการเมืองได้อย่างถูกต้องและชัดเจน เพื่อให้สามารถทราบเกี่ยวกับ บทบาทพรรคการเมืองได้มากยิ่งขึ้น

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีกิจกรรม เวทีสัมมนา หรือนิทรรศการทางวิชาการเพื่อสร้างกระแสให้ ประชาชน มีความรู้และความเข้าใจเรื่องการรับรู้บทบาทพรรคการเมือง เพิ่มรูปแบบและช่องทางในการ ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนมีการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมืองให้มากยิ่งขึ้น

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับความสำคัญของประชาธิปไตยโดยการนำหลักอิทธิ บาท 4 มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการรับรู้บทบาทพรรคการเมืองของประชาชนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมือง ให้กว้างและครอบคลุมมากขึ้น เช่น เก็บข้อมูลกับประชาชนโดยทั่วไปทุกคน หรือเก็บข้อมูลประชาชนให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด ภาค หรือประเทศ เป็นต้น
2. ควรทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมือง ในแต่ละตำบล อำเภอ จังหวัด หรือแต่ละภูมิภาค
3. ควรทำการศึกษาวิจัยการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อบทบาทพรรคการเมือง โดยนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาในหัวข้ออื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ในการวิจัย เช่น หลักอปริหานิยธรรม หรือหลักสัปปริสธรรม ๗ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- คุณากร วรโชคอำพล. (2561). *ทัศนคติของประชาชนชาวจังหวัดภูเก็ตที่มีต่อพรรคพลังประชารัฐ: ศึกษาในห้วงเวลา ปี พ.ศ. 2563* (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง). วิทยาลัยสื่อสารการเมือง: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ธนพันธ์ ไส้ประกอบทรัพย์. (2564). *การพัฒนาการเมืองไทย: การเป็นสถาบันการเมืองที่แท้จริง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ผดุง วรรณทอง, และคณะ. (2561). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี. *วารสาร มจร.สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2), 45-56.
- เพชรแพรวพราว รามโกมุท และคณะ. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกและผู้บริหารองค์การบริหาร ส่วนตำบลของประชาชนในอำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดระยอง. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 7(6), 298-312.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2562). *พรรคการเมืองกับประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2563). *การเมืองไทย: การเมืองไทยในระบบรัฐสภา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพานี สฤณวานิช. (2552). *พฤติกรรมองค์กรสมัยใหม่: แนวคิดและทฤษฎี* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อานนท์ คักดีวรวิชัย. (2559). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความตั้งใจที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งครั้งล่าสุด (2554) ของคนไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.